

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.141
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Александров Богдан Володимирович, 1999 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2022 році закінчив Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за спеціальністю «Менеджмент», виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Економіка»

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.141 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 29 травня 2026 року №424 , у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

РАМСЬКИЙ Андрій Юрійович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

УШЕНКО Наталя Валентинівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

ЮРЧЕНКО Олександр Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

ПОПАДИНЕЦЬ Назарій Миколайович, доктор економічних наук, старший дослідник, в. о. директора Інституту просторового планування та перспективних технологій, професор кафедри економіки і маркетингу Інституту просторового планування та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка»;

КИРИЧЕНКО Оксана Сергіївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управлінських технологій Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК».

На засіданні 31 липня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки Александрову Богдану Володимировичу на підставі прилюдного захисту дисертації «Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах системних трансформацій економічної безпеки України» за спеціальністю 051 Економіка.

Дисертацію виконано у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Лойко Валерія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Александрова Богдана Володимировича на тему «Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах системних трансформації економічної безпеки України», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023. Дисертація Александрова Богдана Володимировича та наукові публікації, у яких висвітлено наукові результати

дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Александров Богдан Володимирович на високому рівні оволодів методологією наукової діяльності, набув теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувач вільно володіє матеріалом.

Здобувач має 12 наукових праць, з яких 4 статті – у фахових виданнях (з них 3 у співавторстві), включених на дату публікування до переліку наукових фахових видань України; 8 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

1. Лойко В.В., Александров Б.В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2023. № 1 (11). С. 228–237. DOI статті: 10.32750/2023-0119. ISSN 2617-8648. Вебпосилання на видання: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/217/172>

2. Лойко В.В., Александров Б.О. Розвиток мікро-, малих та середніх підприємств України в період війни. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2024. № 1 (13). С. 273–284. DOI статті: 10.32750/2024-0127. ISSN 2617-8648. Вебпосилання на видання: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/282/232>

3. Лойко В.В., Александров Б.В. Регіональні особливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. № 20. DOI статті: 10.5281/zenodo.16885159. ISSN 2786-9431. Вебпосилання на видання: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/572 /532>

4. Александров Б.В. Роль малого та середнього бізнесу у створенні робочих місць в Україні. Економіка та суспільство. 2025. № 79. DOI статті: 10.32782/2524-0072/2025-79-89. ISSN 2524-0072. Вебпосилання на видання: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6759/6700>

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

КИРИЧЕНКО Оксана Сергіївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управлінських технологій Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК», зауваження та побажання:

1. У розділі 1 у табл. 1.4 «Характеристика складових економічної безпеки на макроекономічному рівні» (С. 46) автором наведено перелік складових економічної безпеки, який розроблений Міністерством економічного розвитку і торгівлі України у 2013 р. Із тексту дисертації не зрозуміло з якою метою автор наводить перелік функціональних складових економічної безпеки національної економіки. Яким чином ці складові впливають на розвиток малого та середнього бізнесу в країні або навпаки розвиток малого та середнього бізнесу в Україні впливає на ці складові. Доцільно було надати більш ґрунтовне пояснення до цієї таблиці.

2. У розділі 2 у табл. 2.5 «Розрахунок нормованого показника соціальної стійкості у 2014-2024 рр.» (С. 105) автор наводить результат розрахунку нормованого показника, проте не зовсім зрозумілим є алгоритм проведення цього розрахунку та немає первісних даних для розрахунку. Доцільно було б повний алгоритм проведених розрахунків із посиланням на статистичні дані навести у Додатках до дисертації. Це зауваження стосується і таблиці 2.6 (С. 108) і таблиці 2.7 (С. 111).

3. У розділі 2 у табл. 2.8 «Розрахунок індексу розвитку малого та середнього бізнесу з позиції економічної безпеки» (с. 113) наведена динаміка індексу розвитку малого та середнього бізнесу в Україні за виділеними автором функціональними складовими: структурний блок, фінансовий блок, соціальний блок, цифровий блок. У першому (теоретичному) розділі дисертації немає достатнього обґрунтування чому автор виділяє саме ці блоки для розрахунку інтегрального показника.

4. У розділі 3 доцільно було б згрупувати рекомендації автора щодо розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах трансформації рівня економічної безпеки національної економіки в окрему таблицю або схему для кращого розуміння. Водночас висловленні зауваження та пропозиції мають

рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки наукового дослідження, яке в межах визначених мети та завдань є цілісним і ґрунтовним, а також не применшують наукової новизни та практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними.

ПОПАДИНЕЦЬ Назарій Миколайович, доктор економічних наук, старший дослідник, в. о. директора Інституту просторового планування та перспективних технологій, професор кафедри економіки і маркетингу Інституту просторового планування та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка», зауваження та побажання:

1. У підрозділі 1.1 «Економічна сутність розвитку малого та середнього бізнесу» (с. 24–43) здобувачем здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до трактування категорії «розвиток малого та середнього бізнесу», систематизовано основні концептуальні підходи та запропоновано авторське визначення зазначеного поняття, що враховує економічні, інституційні, соціальні та безпекові аспекти функціонування сектору МСБ. Водночас недостатньо розкрито практичні критерії та індикатори, за допомогою яких запропоноване авторське трактування може бути використане для оцінювання рівня розвитку малого та середнього бізнесу у прикладних дослідженнях. Це дозволило б посилити прикладну спрямованість сформульованих теоретичних положень та підвищити їх методичну цінність.

2. На сторінках 71–97 проведено ґрунтовний аналіз кількісних і структурних характеристик розвитку малого та середнього бізнесу, охоплено показники підприємницької активності, зайнятості, кредитування, цифровізації та реалізації продукції. Водночас дослідження переважно базується на загальнодержавних статистичних даних, тоді як регіональні відмінності розвитку МСБ висвітлено лише фрагментарно. Доцільним було б більш детально дослідити міжрегіональну диференціацію показників розвитку малого та середнього бізнесу, що дозволило б глибше оцінити вплив воєнних

чинників, процесів релокації підприємств та особливостей регіонального бізнес-середовища на стійкість і адаптивність сектору МСБ.

3. У другому розділі дисертації під час аналізу зарубіжного досвіду розвитку малого та середнього бізнесу та обґрунтування доцільності його використання в Україні (с. 116–137) проведено ґрунтовне порівняльне дослідження моделей підтримки МСБ у Польщі, Німеччині, Литві, Італії та інших країнах Європейського Союзу, а також систематизовано напрями їх адаптації до українських умов. Разом із тим недостатньо деталізовано механізми практичної імплементації запропонованих інструментів у вітчизняне інституційне середовище, зокрема щодо джерел фінансування відповідних програм підтримки, етапів їх упровадження та розподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади, регіональними структурами й органами місцевого самоврядування. Більш ґрунтовне опрацювання зазначених аспектів посилює б прикладне значення отриманих результатів та їх практичну цінність для формування державної політики розвитку МСБ.

4. На сторінках 140–148 здобувачем запропоновано комплексну систему заходів державного регулювання розвитку малого та середнього бізнесу, побудовану на результатах інтегрального оцінювання стану сектору та диференційовану за окремими сегментами підприємництва. Водночас у роботі недостатньо деталізовано питання ресурсного забезпечення реалізації запропонованих заходів. Більш повне висвітлення зазначених аспектів сприяло б посиленню практичної обґрунтованості запропонованої системи заходів та дозволило б об'єктивніше оцінити можливості її реалізації в сучасних умовах функціонування національної економіки.

5. У третьому розділі дисертації здобувачем розроблено сценарний підхід до оцінювання очікуваних результатів реалізації запропонованих заходів, здійснено прогнозування змін структурного, соціального, фінансового та цифрового блоків інтегрального індексу розвитку МСБ, а також запропоновано критерії інтерпретації відповідних показників (с. 148–

164). Разом із тим під час формування прогнозних сценаріїв недостатньо уваги приділено аналізу впливу зовнішніх чинників невизначеності, зокрема можливих змін макроекономічної кон'юнктури, тривалості воєнних ризиків, динаміки міжнародної фінансової допомоги та регуляторних змін у сфері підприємницької діяльності. Включення до моделі елементів аналізу чутливості прогнозних результатів до зазначених факторів дозволило б підвищити достовірність сценарних розрахунків та посилити практичну цінність запропонованих рекомендацій для формування державної політики розвитку малого та середнього бізнесу.

УШЕНКО Наталя Валентинівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. У змісті дисертаційної роботи очевидний акцент автора на розвитку малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану, але при цьому при характеристиці ролі МСБ у контексті економічної безпеки країни залишилися поза увагою проблеми та потенціал адаптації релокованого бізнесу, як достатньо ємного за питомою вагою сегменту.

2. У пп. 1.3 автором представлена систематизація нормативно-правового забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу в Україні за рівнями регулювання у формі ієрархії рівнів (рис. 1.3, с.60), черговість представлення виділених рівнів 1-6 потребує додаткової аргументації, оскільки сумнівним виглядає ієрархічна форма їх підпорядкованості та саме така черговість підпорядкованості.

3. При проведенні у розділі 2 статистичного аналізу кількісних параметрів МСБ доцільним було б проведення галузевого розрізу змін у секторі для подальшого перспективного регулювання на основі розробки заходів, чому автор не приділив належної уваги в аналітичній частині дисертації.

4. При розробці методичного інструментарію інтегрального автор використав статистично доступний перелік показників для оцінювання розвитку МСБ України в контексті економічної безпеки за структурним, фінансовим, соціальним та цифровим блоками, який слід визнати досить спрощеним, при цьому також не наведено обґрунтування їх вагових коефіцієнтів (с.130).

5. Методичні напрацювання автора щодо оцінювання економічної безпеки сектору МСБ в частині застосування критеріїв інтерпретації коефіцієнтів не можна визнати повноцінно доказовими по причині відсутності обґрунтованості градації їх межових значень. При цьому аналогічні показники країн ЄС автором визначаються як «еталон ЄС» (с.154, 158), що за різних умов функціонування МСБ в Україні та ЄС не є економічно виваженим формулюванням.

6. Використання при проведенні дисертаційного дослідження результатів соціологічних опитувань бізнесу в умовах воєнного стану сприяло б доповненню аналітичної частини дослідження щодо функціонування малого та середнього бізнесу даними поведінкового моніторингу власників бізнесу, працівників та споживачів, що у сукупності гармонізувало б отримані автором результати.

7. У термінологічному аспекті автором подекуди використовується понятійний апарат, який не є усталеним у нормативно-правовому використанні та статистичному вимірі (наприклад, «мікробізнес»), також відмічається паралельне використання різних термінів у одному змісті («мале підприємство», «мале підприємництво», «малий бізнес»). Потребує деталізація автором цільової доцільності та трактування значення використовуваного поняття «нормовані показники», які використовуються у пп. 3.2 (с.157-160). Проте, зазначені зауваження мають дискусійний характер з огляду на чітко означені позиції автора з порушеної проблематики – розвитку малого та середнього бізнесу в умовах системних трансформацій економічної безпеки України на основі удосконалення методичних положень його

функціонування, визначення дієвого інструментарію оцінювання та прогнозування, але при цьому не знижують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження.

ЮРЧЕНКО Олександр Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки Факультету економіки та управління Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження та побажання:

1. При обґрунтуванні наукової новизни автором запропоновано трактування сутності розвитку малого та середнього бізнесу як комплексного процесу якісних і структурних змін. Водночас доцільним було б більш ґрунтовно систематизувати та узагальнити існуючі наукові підходи до трактування сутності розвитку МСБ із виокремленням їх ключових відмінностей і переваг. Це дозволило б ще більш чітко підкреслити авторський внесок та посилити аргументацію запропонованого інтегрованого підходу щодо структуризації векторів конкурентоспроможності, адаптивності та соціально-економічної результативності.

2. У пункті 1.1 «Економічна сутність розвитку малого та середнього бізнесу» доцільним було б більш детально розкрити критерії віднесення суб'єктів господарювання до категорії мікро-, малих та середніх підприємств відповідно до норм чинного законодавства України та європейських підходів. Це дозволило б більш чітко ідентифікувати об'єкт дослідження, конкретизувати межі сектору МСБ та посилити аналітичну основу для подальшого виявлення проблемних аспектів і формування практичних рекомендацій щодо їх вирішення.

3. У підрозділі 1.3 дисертації доцільно було б більш детально структурувати рівні нормативно-правового забезпечення розвитку МСБ. Зокрема, варто було б виокремити міжнародний, національний та локальний рівні регулювання із графічним відображенням їх взаємозв'язку, що дозволило

б більш наочно представити систему інституційного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу та посилити практичну цінність дослідження.

4. У підрозділі 2.2 «Методичний інструментарій інтегрального оцінювання розвитку МСБ України в контексті економічної безпеки» доцільним було б попередньо здійснити порівняльний аналіз існуючих методичних підходів та інструментарію оцінювання розвитку малого та середнього бізнесу. Це дозволило б більш аргументовано обґрунтувати авторський підхід та виокремити його переваги порівняно з наявними науковими розробками. Крім того, у дисертації недостатньо розкрито причини вибору саме структурного, фінансового, соціального та цифрового блоків при формуванні інтегрального індексу розвитку МСБ з позиції економічної безпеки. Більш детальне обґрунтування доцільності використання зазначених блоків та їх взаємозв'язку дозволило б посилити методичну цілісність і наукову аргументованість запропонованого підходу.

5. У табл. 3.10 «Система заходів державного регулювання МСБ за сегментами» заходи структуровано за окремими сегментами: мікробізнес, малий та середній бізнес. Водночас подальше узагальнення всіх сегментів у межах єдиної системи заходів недостатньо логічно обґрунтоване. Доцільно було б чіткіше розмежувати специфічні та універсальні заходи державного регулювання або пояснити логіку їх інтеграції, що дозволило б підвищити послідовність викладення матеріалу та зрозумілість запропонованого підходу.

6. У підрозділі 3.2, де представлено сценарний прогноз зміни коефіцієнта структурної збалансованості МСБ, доцільним було б більш ґрунтовно обґрунтувати наукову доцільність застосування саме такого підходу та вибір системи показників для прогнозування. Запропоновані автором показники переважно мають теоретичний характер, тоді як практична інтерпретація результатів на прикладі діяльності конкретних суб'єктів малого та середнього бізнесу представлена недостатньо. Посилення прикладного аспекту дослідження дозволило б підвищити практичну цінність запропонованих прогнозних розрахунків.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.141 присуджує Александрову Богдану Володимировичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.141

Андрій РАМСЬКИЙ